

Nr 17.

Ankom till riksdagens kansli den 28 mars 1924 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 32 § sjömanslagen.

Uti en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 167, vilken behandlats av första lagutskottet, har herr *Lövgren* hemställt, att riksdagen måtte antaga följande

FÖRSLAG

till ändrad lydelse av 32 § i sjömanslagen den 15 juni 1922.

32 §.

Är sjöman —————
 ————— manskapsgraden.

Avskedas sjöman på grund av sjukdom, må ej den omständighet, att han är anställd med avtal om viss kortare uppsägningstid än två månader, om han tillhör befälsgraden, och en månad, om han tillhör manskapsgraden, berättiga befälhavaren att vid avskedandet utbetala hyra för kortare tid än två resp. en månad.

Har sjöman —————
 ————— förrätta tjänsten.

Beträffande de skäl, motionären anfört för sin ifrågavarande hemställan, får utskottet hänvisa till motionen.

I 32 § sjömanslagen stadgas, att om sjöman till följd av sjukdom eller skada för längre tid är satt ur stånd att fullgöra sin tjänst, eller om han lider av sjukdom, som medför fara för de ombordvarande, så äger befälhavaren avskeda honom. Vidare innehåller paragrafen, att sjömannen i nu nämnda fall äger åtnjuta, utöver full hyra så länge han kvarstår i tjänsten, hyra för två månader, om han tillhör befälsgraden, och för en månad, om han tillhör manskapsgraden. Paragrafen innehåller slutligen vissa undantagsbestämmelser, varom dock här icke är fråga.

Nyssnämnda paragraf bör för klargörande av dess innebörd jämföras med *Bihang till riksdagens protokoll 1924. 9 saml. 1 avd. 11 häft. (Nr 17.)*

sjömanslagens 4 och 28 §§. I 4 § stadgas, att befälhavare, vilken avskedas på grund av sjukdom eller skada, som gör honom oförmögen att föra fartyget, äger rätt till hyra för tre månader efter avgången från tjänsten. I 28 § stadgas åter, att om sjöman, som är sjuk eller skadad, vid tjänstetidens utgång skiljes från tjänsten eller dessförinnan avskedas, så äger han, utom i angivet undantagsfall, viss tid efter anställningens upphörande åtnjuta vård på redarens bekostnad, varjämte han äger rätt till fri hemresa från utlandet och underhåll under resan. Dessa bestämmelser äga, jämlikt lagens 7 §, motsvarande tillämpning jämväl å befälhavare.

Av det sagda framgår, att lagen uppställer olika villkor för å ena sidan rätt för sjuk eller skadad befälhavare eller sjöman att efter avgång från tjänsten erhålla *tilläggs hyra* och å andra sidan rätt för sådan person att efter anställningens upphörande erhålla *sjukvård och hemresa* på redarens bekostnad. Tilläggs hyra kan endast ifrågakomma, då befälhavaren eller sjömannen *avskedas* på grund av sjukdom eller skada, under det att rätt till fri sjukvård och hemresa inträder såväl för det fall att den sjuke eller skadade *vid tjänstetidens utgång* skiljes från tjänsten som i det fall att han dessförinnan *avskedas*.

1891 års
sjölag.

Uti 1891 års sjölag, vars bestämmelser rörande besättningen samt befälhavarens tjänsteavtal och förhållande till besättningen ersatts av 1922 års sjömanslag, fanns icke någon motsvarighet till den tilläggs hyra, som enligt 4 och 32 §§ i sistnämnda lag tillkommer sjuk eller skadad befälhavare eller sjöman. Enligt sjölagens 64 § var befälhavare, som avskedades på grund av skada eller sjukdom, som gjorde honom oförmögen att föra fartyget, berättigad att, om han utan eget vållande ådragit sig sjukdomen eller skadan, åtnjuta hyra allenast för tiden intill avskedandet, sjukvård däremot jämväl under viss tid efter avskedandet. Beträffande besättningen stadgades i sjölagens 90 §, att sjöman, som entledigades på grund av sjukdom eller skada, skulle, där han icke genom eget grovt vållande ådragit sig sjukdomen eller skadan, erhålla hyra till dess han avmönstrade eller, om avmönstring icke ägde rum, till den dag, då fartyget ginge vidare, ävensom sjukvård viss tid efter det hans rätt till hyra upphörde.

1920 års
förslag.

I det förberedande förslag till sjömanslag, som den s. k. sjölagskommittén år 1920 överlämnade till Kungl. Maj:t och vilket förslag hade tillkommit efter samarbete med liknande kommittéer från de övriga nordiska länderna, upptogs bestämmelserna om sjömans avskedande på grund av sjukdom eller skada i förslagets 19 §. Där stadgades, att befälhavaren ägde *håva hyresavtalet*, om sjöman till följd av sjukdom eller skada för längre tid var satt ur stånd att sköta sin tjänst. Vidare stadgades, att sjömannen i sådant fall skulle erhålla, förutom full hyra för den tid han var kvar i tjänsten, hyra för en månad. Förslagets 4 § innehöll motsvarande bestämmelser beträffande befälhavare. I 32 § av förslaget gavs bestämmelser om sjömans sjukvård av innehåll, bland annat, att sjöman, som *avskedats* på

grund av sjukdom eller skada, skulle åtnjuta sjukvård på redarens bekostnad jämväl viss tid efter det han lämnat tjänsten.

Nyssberörda förberedande förslag till sjömanslag remitterades av Kungl. Maj:t till kommerskollegium m. fl. myndigheter för avgivande av utlåtande. Sedan utlåtanden inkommit, blev förslaget i anledning av dessa föremål för överarbetning inom kommittén. Liknande förfarande fann även tillämpning inom de övriga nordiska sjölagskommittéerna.

Den svenska kommitténs överarbetade förslag till sjömanslag överlämnades till Kungl. Maj:t den 5 februari 1921. I detta förslag hade bestämmelserna rörande sjuk eller skadad sjömans avskedande upptagits under 32 §, medan bestämmelserna om sjukvård flyttats till 28 §. Förstnämnda paragraf i 1921 års förslag skilde sig från 19 § i 1920 års förslag bland annat därigenom att bestämmelsen, att befälhavaren ägde beträffande sjuk eller skadad sjöman »häva hyresavtalet», utbyttis mot att befälhavaren ägde »avskeda honom». 28 § i det nya förslaget överensstämde i hithörande delar helt med 32 § i 1920 års förslag.

I sammanhang härmed torde i korthet böra redogöras för motsvarande bestämmelser i den norska sjölagskommitténs överarbetade »utkast till sjömannslov», likaledes avgivet under år 1921. Detta innehöll till en början under § 4 bestämmelser om befälhavare, som avskedats på grund av sjukdom eller skada. Denne tillades rätt till hyra för den tid, varunder han på grund av sjukdomen var oförmögen till arbete, dock icke utöver tre månader efter frånträandet. Motsvarande stadgande i avseende på besättningen återfanns under § 32, som innehöll, att sjuk eller skadad sjöman, utom i vissa undantagsfall, skulle erhålla sin fulla hyra under sjukdomen, så länge han icke avskedades. Om han avskedades, hade han dessutom rätt till hyra för den tid han på grund av sjukdomen var oförmögen till arbete, dock icke utöver två månader efter lämnandet av tjänsten, om han var styrman eller maskinist, eller en månad, om han var av lägre grad. Slutligen lämnades i det norska förslagets § 28 beträffande rätten till sjukvård samma bestämmelser som, enligt vad ovan sagts, givits i 28 § av 1921 års svenska förslag.

Det av den svenska sjölagskommittén år 1921 framlagda förslaget till sjömanslag remitterades samma år till lagrådet för inhämtande av dess yttrande. Vid ärendets behandling i lagrådet upptogs bland annat ett av de spörsmål, som av motionären här framlagts, nämligen frågan om innebörden av begreppet *avskedande*, vilket, som nämnts, enligt förslaget uppstälts såsom förutsättning såväl för utgörande av tilläggshyra enligt 4 och 32 §§ till sjuk eller skadad befälhavare eller sjöman som för inträdet av förpliktelse för redaren att enligt 28 § sörja för sjukvård åt sådan person jämväl efter avgång från tjänsten.

Sålunda anförde två av lagrådets ledamöter, justitieråden *Berglöf* och *Molin*, vid behandlingen av 4 § i förslaget:

1921 års
förslag.

Norska
förslaget.

Lagrådet
1921.

»Stadgandena i denna paragraf om rätt för befälhavare, som avskedas på grund av sjukdom eller skada, som gör honom oförmögen att föra fartyget, att åtnjuta viss tids tilläggshyra jämte fri hemresa med underhåll böra jämföras dels med vad i 32 § stadgas om rätt för befälhavare att avskeda sjöman på grund av sådan sjukdom eller skada, som sägs i första stycket av sistnämnda paragraf, och om sålunda avskedad sjömans rätt till viss tids tilläggshyra tillika med fri hemresa och underhåll, dels ock med föreskrifterna i 28 § beträffande den rätt till vård på redarens bekostnad, som tillkommer sjöman, vilken avskedas på grund av sjukdom eller skada. Sistberörda föreskrifter äro jämlikt 7 § gällande även i fråga om befälhavare. Av denna jämförelse torde framgå, att i såväl 4 som 28 och 32 §§ med *avskedande* åsyftas — såsom uttrycket ock språkligt innebär — endast det fall, då befälhavaren eller sjömannen av redaren resp. befälhavaren under åberopande av sjukdom eller skada skiljes från tjänsten, innan avtalet upphör, vare sig upphörandet sker på grund av att överenskommen tid eller resa går till ända eller i följd därav att uppsägning från endera sidan skett och den stadgade uppsägningstiden utlupit samt fartyget därefter kommit till sådan hamn, som i varje särskilt fall fordras. Berörda stadganden bliva således icke tillämpliga för den händelse att den sjuke eller skadade får stå kvar i tjänsten till dess avtalet upphör enligt bestämmelse däri eller enligt de i 2 § beträffande befälhavare och i 12—15 §§ beträffande sjöman givna regler; och om upphörandet berott på uppsägning, är det utan betydelse, huruvida han var sjuk eller skadad redan då uppsägningen skedde. Att innebörden av dessa stadganden är den nu angivna framgick, vad sjöman beträffar, tydligare av uppställningen och avfattningen i kommitténs första förslag, som i 32 § använde ordet avskeda såsom synonymt med det i 19 § begagnade uttrycket *häva hyresavtalet* — ett uttryck, som givetvis icke kan lämpas till det fall, att befälhavaren låter sjömannen lämna tjänsten sedan avtalet upphört att gälla.

Av vad sålunda anförts torde framgå, att redaren resp. befälhavaren i de fall, då viss uppsägningsid gäller, kan välja mellan att antingen avskeda den sjuke eller skadade och bereda honom ovan berörda förmåner eller ock uppsäga avtalet samt på lämpligt sätt föra den sjuke eller skadade till hamn, där avtalet efter uppsägningstidens utgång upphör att gälla. Väljer redaren eller befälhavaren den senare utvägen, torde han få anses hava fullgjort sina förpliktelser enligt avtalet och efter dess upphörande vara fri från vidare skyldigheter gent emot den sjuke eller skadade. Enahanda synpunkter kunna göras gällande vid avtal för viss tid eller resa.

Om denna uppfattning är riktig, torde det saknas anledning att, på sätt i det norska förslaget skett, för den händelse verkligt avskedande äger rum, inskränka rätten till tilläggshyra till den tid, under vilken den avskedade varit på grund av sjukdomen oförmögen till arbete.»

En ledamot av lagrådet, justitierådet *Appelberg*, satte ifråga, huruvida icke tilläggshyra och fri sjukvård borde åtnjutas jämväl av den, som vid tjänstetidens slut skildes från tjänsten, och anförde därvid:

»Lika med justitieråden *Berglöf* och *Molin* anser jag bestämmelserna i 4, 28 och 32 §§ icke kunna tolkas annorlunda än på sätt av dem angivits. Vad särskilt beträffar sjöman, anställda i inrikes fart eller fart på våra grannländer och med den vanliga uppsägningstiden av 8 dagar, innebära 28 och 32 §§, så tolkade, att bestämmelserna där om rätt till vård och

hyra under angivna tider efter entledigandet kunna antagas endast sällan komma till användning, då det så gott som alltid måste bli för redarna fördelaktigare att låta avtalstiden utlöpa än att begagna sig av sin rätt att på grund av sjukdomen i förtid avskeda sjömannen.

Den reglering av redarens skyldigheter mot sjuk eller skadad sjöman, som förslaget sålunda måste anses innehålla, är föga tillfredsställande, särskilt för det fall att sjömannen ådragit sig sjukdomen eller skadan i och för tjänsten, och torde näppeligen heller vara avsedd. Gällande sjölag måste ock, av motiven att döma, anses stå på den ståndpunkt, att redaren är skyldig lämna vård åt sjuk sjöman efter det han avgått från tjänsten, även om sjömannen skilts från densamma först då tiden för tjänsteavtalets bestånd gått till ända. Det torde vara svårt att lämpligen ordna dessa frågor på annat sätt än att sjöman, som är sjuk vid avgången från sin tjänst, vare sig avgången beror av att han i förtid avskedats i följd av sjukdomen eller att befälhavaren vid anställningstidens utgång skiljer honom från tjänsten, berättigas erhålla vård och måhända även hyra under de i 28 och 32 §§ angivna tider. Dock synes i så fall för rätt till hyra böra uppställas den förutsättning, att sjömannen varit i redarens tjänst viss minimitid. Ifrågasätts kan även, huruvida icke, därest sjömannen sålunda berättigas till hyra efter avgången från tjänsten, hyran bör, på sätt det norska förslaget innehåller, inskränkas att utgå endast för den tid vederbörande är arbetsoduglig.»

Den fjärde ledamoten av lagrådet, regeringsrådet *Ernberg*, anförde:

»I fråga om tolkningen av ifrågavarande lagrum — 4, 28 och 32 §§ i förslaget — är jag ense med lagrådets övriga ledamöter. Beträffande frågan huru sjömannens rättigheter böra regleras, om han vid avskedandet är sjuk eller skadad, synes det vara billigt och lämpligt, att sjömannen tillerkännes rätt till vård under de tider, som i förslaget åsyftas, på redarens bekostnad, oberoende därav huruvida avskedandet skett med åberopande av sjukdomen eller skadan eller icke. Däremot synes mig för sådant fall hans rätt till hyra icke skäligen böra utsträckas längre än för den tid, sådan förmån skulle tillkommit honom, ifall skiljandet från tjänsten, där detta efter uppsägning eljest lagligen kunnat äga rum, skett oberoende av inträffat sjukdomsfall eller skada eller, om anställningen gällt bestämd tid, till dennas utgång.»

Med anledning av de anmärkningar mot förslaget, som inom lagrådet framstälts, verkställdes inom justitiedepartementet ytterligare överarbetning av detsamma. Därvid vidtogs beträffande 28 § den ändringen, att redarens skyldighet att bekosta sjuk eller skadad sjömans vård och hemresa skulle inträda icke blott, då sjömannen före tjänstetidens utgång avskedades, utan även då han vid tjänstetidens utgång skildes från tjänsten. Beträffande 4 och 32 §§ bibehölls däremot förslagets stadganden, att tilllägghyra endast skulle kunna ifrågakomma, då befälhavaren eller sjömannen *avskedades*.

Lagrådets utlåtande över förslaget anmäldes i statsrådet den 13 januari 1922, varvid chefen för justitiedepartementet redogjorde för den överarbetning av förslaget, som på grund därav ägt rum. Beträffande nyssberörda vid överarbetningen företagna ändring av 28 § anförde departementschefen:

Departementschefen
1922.

»Enligt gällande sjölag (64 resp. 90 §) åtnjuter befälhavare resp. sjöman, som är sjuk eller skadad, sjukvård på redarens bekostnad jämväl efter det han lämnat tjänsten, dock icke utöver fyra veckor. Denna bestämmelse läser i praxis hava tolkats så, att rätt till fri sjukvård föreligger icke blott i det fall, att han entledigats på grund av sjukdom eller skada, utan överhuvudtaget då han utan egen begäran frånträtt sin befattning, medan han är sjuk eller skadad, vare sig tjänstetiden gått till ända eller han utan laga skäl, av vad orsak det vara må, avskedats från sin tjänst. Huruvida kommittén åsyftat att — på sätt ordalagen i 28 § kunna giva vid handen — begränsa rätten till sjukvård för tiden efter det tjänsteavtalet upphört till det fall, att avskedandet skett med åberopande av sjukdom eller skada såsom grund härför, synes icke klart. I allt fall hava några skäl för en dylik begränsning icke förebragts. Två ledamöter av lagrådet hava emellertid vid 4 § uttalat sig till förmån härför, därvid dock nämnda ledamöter synas i främsta rummet hava haft för ögonen den i 32 § upptagna rätten till hyra vid avskedande på grund av sjukdom eller skada. — — — — Däremot hava de båda andra ledamöterna av lagrådet oförbehållsamt anslutit sig till den av praxis intagna ståndpunkten. I överensstämmelse härmed har jag ock låtit förtydliga 28 §.»

Beträffande de gentemot avfattningen av 32 § inom lagrådet framställda anmärkningarna anförde departementschefen:

»Bland förhållanden, på grund varav redaren skall vara berättigad att i förtid häva tjänsteavtalet, upptages enligt förevarande paragraf först det, att sjöman för längre tid satts ur stånd att fullgöra sin tjänst till följd av sjukdom eller skada. Om en sjöman råkar i en mera långvarig sjukdom, kunde det lätt leda till obillighet, ifall redaren, som ju icke kan tillgodogöra sig hans arbetskraft och ofta är nödsakad att genast antaga och avlöna annan i hans ställe, skulle vara tvungen att under måhända lång tid fullgöra sina förpliktelser enligt avtalet. Avtalet bör dock icke såsom enligt gällande sjölag få hävas utan vidare; sjömannen har därför också tillerkänts — förutom fri sjukvård och fri hemresa — hyra för en månad, om han tillhör manskapsgraden, och för två månader, om han tillhör befälsgraden. För befälhavaren gäller enligt 4 § ungefär enahanda bestämmelse, dock att hyra skall utgå för tre månader. I likhet med lagrådets flesta ledamöter — — — — finner jag förevarande bestämmelser såväl med hänsyn till redarens som sjömannens resp. befälhavarens berättigade intressen väl avvägda. Enligt det norska förslaget har emellertid rätten till tilläggshyra ytterligare begränsats till den tid, under vilken den avskedade på grund av sjukdomen varit oförmögen till arbete. En ledamot av lagrådet har ifrågasatt upptagandet i förslaget av en dylik bestämmelse. Med denna begränsning och under förutsättning, att sjömannen varit i redarens tjänst under viss minimitid, har emellertid denne ledamot velat medgiva rätt till tilläggshyra, icke blott då sjömannen, såsom enligt förslaget, avskedats i förtid på grund av sjukdom, utan även då han vid avtalstidens utgång eller på grund av i laga ordning skedd uppsägning frånträtt tjänsten, medan han är sjuk. Såsom jag framhållit vid 28 §, anser jag väl sjömannen hava berättigade anspråk på *sjukvård och hemresa*, oberoende av om han före tjänstetidens utgång på grund av sjukdom avskedats eller ej. Men att utsträcka rätten till *hyra* längre än för den tid, vartill tjänsteavtalet berättigar honom, anser jag näppeligen kunna gå för sig, och de

villkor och begränsningar, som för sådant fall ansetts nödiga, torde också visa de svårigheter, som därmed äro förenade.»

Då förslaget till sjömanslag slutligen, uti proposition nr 13, förelades 1922 års riksdag, hade, i överensstämmelse med vad ovan sagts, 4, 28 och 32 §§ erhållit den lydelse, som de i den sedermera antagna lagen kommo att behålla. I anledning av propositionen väcktes inom andra kammaren av herr Lövgren en motion, nr 189, däri motionären gav uttryck åt samma synpunkter, som han i förevarande motion framlagt. I motionen framhölls, att 32 § så till vida vore bristfällig, att den icke inrymde en ovillkorlig rätt för en vid avmönstringen sjuk sjöman att erhålla hyra för två resp. en månad utöver den tid, som han kvarstode i tjänst. Motionären hemställde fördenskull, att 32 § måtte erhålla en formulering, som klart och tydligt fastslog en sådan rätt.

1922 års
riksdag.

Vid behandling av berörda proposition jämte i anledning därav väckta motioner förklarade sig första lagutskottet i avgivet utlåtande, nr 9, under åberopande av vad departementschefen därutinnan anfört, icke kunna tillstyrka bifall till herr Lövgrens motion uti ifrågavarande del, utan hemställde utskottet, att 32 § måtte godkännas i oförändrat skick. Utskottets hemställan blev också av riksdagen bifallen.

Utskottet anser, i motsats till motionären, att någon tvekan rörande innebörden av de i 32 § sjömanslagen givna bestämmelserna icke kan råda. I sådant avseende vill utskottet endast hänvisa till de yttranden, som vid granskning inom lagrådet av 1921 års förslag avgåvos av dess särskilda ledamöter och som här ovan intagits. En följd härav blir emellertid, att bestämmelserna om tilläggshyra endast i undantagsfall komma i tillämpning beträffande sjömän, som anställts med kortare uppsägningstid än en resp. två månader, då ett skiljande från tjänsten på grund av sjukdom i sådana fall så gott som alltid torde komma att betraktas såsom ett uppsägande av avtalet, om nämligen sjömannen vid skiljandet från tjänsten erhåller alla honom på grund av avtalet tillkommande förmåner. Endast för det fall att så icke skulle vara förhållandet, kunna bestämmelserna om tilläggshyra beträffande dessa sjömän komma i tillämpning, men i så fall i hela den utsträckning, som motionären i det av honom framlagda förslaget åsyftar, vadan för detta fall någon ändring av paragrafen icke är påkallad. Nu nämnda fall torde emellertid få anses vara av så gott som helt och hållet teoretiskt intresse, då väl redaren eller befälhavaren alltid kommer att anse det med sin fördel förenligt att på nämnt sätt fullgöra avtalsvillkoren. Paragrafens egentliga betydelse framträder sålunda först då uppsägningstiden är längre än en resp. två månader.

Utskottet.

Motionärens syftemål synes emellertid vara en sådan ändring av 32 §, att tilläggshyra skulle utgå även i de fall, då sjöman, som är sjuk eller skadad, skiljes från tjänsten vid avtalets upphörande, vare sig detta sker

på grund av att överenskommen tid eller resa gått till ända eller i följd av uppsägning. Vad motionären till stöd för sin framställning anfört synes dock ej ägnat att rubba riktigheten av den mening, utskottet i denna fråga hävdade år 1922. Därvid vill utskottet framhålla, att 32 §, vilken jämte de närmast följande paragraferna handlar om befälhavarens rätt att avskeda sjöman, såsom huvudstadgande innehåller den till redarens förmån givna regeln, att redaren för där avsett fall kan bliva fri från tjänsteavtalet mot erläggande av en resp. två månaders hyra, även om han enligt avtalet är bunden för längre tid. Den i paragrafen stadgade tilläggshyran blir, såsom ock sjölagskommittén i motiven till lagen framhållit, närmast att betrakta såsom ett slag av sjukförsäkring, vars utgörande av praktiska skäl lagts å redaren, ehuru den egentligen borde åligga rederinäringen i dess helhet. Att märka är i detta sammanhang, att sjömannen är berättigad till tillägghyra även i det fall, att han före förhyrandet var behäftad med sjukdomen, blott han icke förtegit den. Att utvidga denna säregna form av sjukförsäkring på sätt motionären föreslagit, kan utskottet ej tillstyrka. Det syftemål, motionären här åsyftat att tillgodose, kan sålunda, enligt utskottets uppfattning, icke vinnas på den i motionen föreslagna vägen.

På grund av vad sålunda anförts, får utskottet hemställa,

att ifrågavarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Stockholm den 28 mars 1924.

På första lagutskottets vägnar:

JAKOB PETTERSSON.

Vid detta ärendes behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Hederstierna, Åkerman, Klefbeck, Sandegård**, *Johan Carlsson**, *P. E. A. Jonsson* och *Ernst Svensson*;

från andra kammaren: herrar *Pettersson* i Södertälje, *Lindqvist* i Halmstad, *af Ekenstam*, *Lindley*, *Leo*, *Johansson* i Brånalt, *Söderberg* och *Johanson* i Huskvarna.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.